

Memòria 2010

L'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, constituït pels manuals, llibres notals i protocols de més de cent anys del districte notarial de la capital catalana, forma part de l'Arxiu General de Protocols del Col·legi de Notaris de Catalunya, amb el qual es troba instal·lat de manera unitària a la seva seu, i és gestionat per aquesta institució. Integrat en el Sistema d'Arxius de Catalunya, és el primer arxiu de l'Estat espanyol d'entre els notariaus, tant per l'antiguitat com per la continuïtat i la transcendència dels seus fons. I, alhora, és un dels principals centres d'investigació i estudi del país, amb un nombre d'usuaris i de consultes que manté el seu ritme creixent, malgrat el descens puntual d'enguany.

Durant l'any 2010, l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona ha continuat desplegant les funcions ja tradicionals i que li són pròpies com a centre responsable de la custòdia, el tractament i la difusió del patrimoni documental generat per la institució notarial barcelonina, des de la seva gènesi, a l'inici del segle XIII, fins avui dia, d'acord amb la normativa sectorial corresponent.

En aquesta breu memòria es recullen i sistematitzen de manera sintètica aquestes competències, agrupades en quatre apartats, d'acord amb l'esquema coherent de funcions desplegades pels centres arxivístics: recepció o ingressos de fons; conservació en el triple vessant de preservació, restauració i reproducció; organització i tractament, igualment en un triple vessant de classificació, ordenació i descripció, i, en darrer terme, comunicació i difusió dels fons.

Convé advertir, en tot cas, que sobre els primers punts relatius a l'ingrés de fons, a la conservació o a la mateixa organització de la documentació en els seus diferents vessants, aquesta memòria recull tasques relatives a l'Arxiu General de Protocols del Districte de Barcelona més que no pas a l'Arxiu Històric. Tasques que, pel fet que formen part del mateix cicle o procés documental i són executades pel personal de la Secció Històrica, s'hi han incorporat.

Com a aspectes més remarcables de la tasca duta a terme durant aquest any 2010, es pot destacar:

- La concentració dels importants fons dels antics Col·legis de Corredors de Comerç de Lleida i, sobretot, de Tarragona, amb volums documentals més que notables, després que al final de l'any anterior es traslladés el de Girona.
- La continuïtat en l'impuls del projecte de digitalització i microfilmació dels registres medievals, amb la captura i el tractament d'un nombre d'imatges elevat, similar als anys anteriors.
- L'avenç en la descripció dels protocols del segle XIX, segons el pla establert d'acord amb la Fundació Noguera, i en la retolació dels protocols del segle XVIII.
- La publicació del número XXVIII de la revista *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*.

1. RECEPCIÓ I INGRÉS DE LA DOCUMENTACIÓ

1.1 Ingrés de protocols

D'acord amb la legislació notarial vigent, han ingressat a l'Arxiu General de Barcelona els protocols de més de vint-i-cinc anys corresponents a les notaries demarcades dins el districte notarial de Barcelona, que actualment aplega, de manera exclusiva, la capital catalana. Les xifres de notaris i volums es mantenen en una línia clarament ascendent respecte dels anys anteriors:

- Any 1984: 89 notaris i 1.265 volums.

D'altra banda, els protocols que en aquest any han esdevingut centenaris i que, per tant, han passat a formar part de l'Arxiu Històric, obert a la consulta, són:

- Any 1910: 51 notaris i 161 volums.

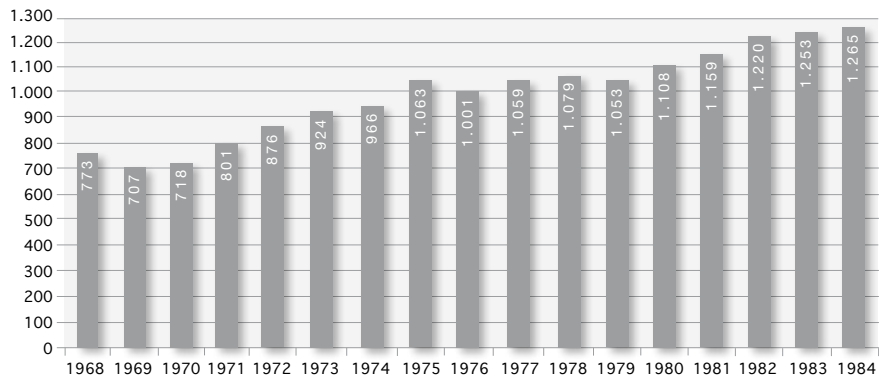
1.2 Ingrés de pliques

Igualment, han ingressat a l'Arxiu General les pliques obrants a les notaries, corresponents tant a dipòsits de tipus general com a testaments, memòries testamentàries o altres documents relacionats:

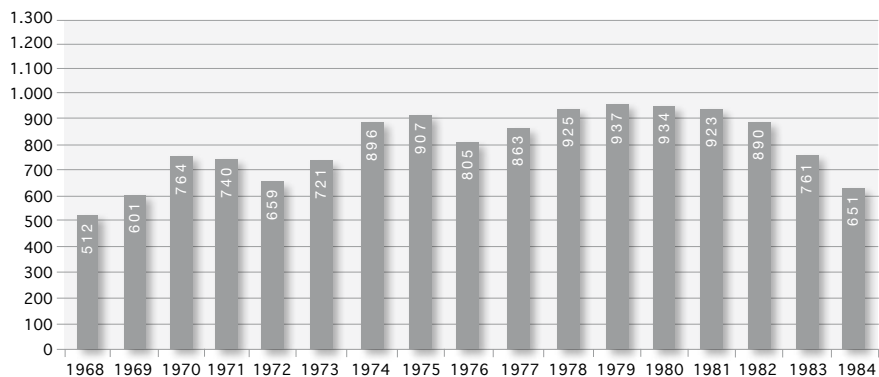
- 27 dipòsits de diferents anys.

EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ NOTARIAL BARCELONINA: 1968-1984

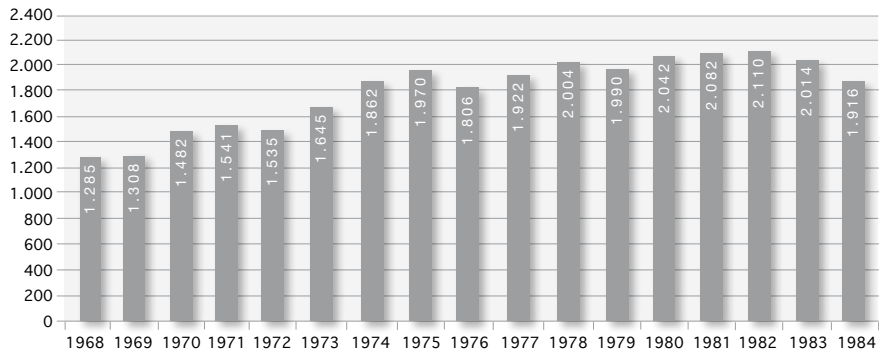
PROTOCOL GENERAL

PROTOCOL PROTESTOS

PROTOCOL GENERAL I PROTESTOS

1.3 Ingress i concentració de protestos

En darrer terme, també han ingressat a l'Arxiu General els protocols especials de protestos corresponents del districte de Barcelona, els quals han estat instal·lats al dipòsit del carrer Entença de Barcelona:

- Protocols de protestos del districte de Barcelona de diferents anys (de 1984: 78 notaris i 651 volums).

Així mateix, gairebé ultimada la tasca de concentració dels protocols especials de protestos dels altres districtes de Catalunya al mateix dipòsit d'Entença (només resten per ingressar els districtes de Figueres i Reus/Falset), durant l'any 2010 s'han traslladat nous protocols dels districtes de Santa Coloma de Gramenet i Sant Boi de Llobregat, que no s'havien recollit en el seu moment per motius diversos:

- Febrer, 10: Districte de Santa Coloma de Gramenet, 105 volums.
- Abril, 20: Districte de Sant Boi de Llobregat, 41 volums.

1.4 Arxiu General Intermedi de Protocols de Catalunya

Constituint mitjançant el conveni signat amb la Generalitat de Catalunya el 21 de novembre de 2007, i amb seu provisional a l'Arxiu General de Protocols de Barcelona, el 20 de juliol de 2010 s'ha signat un acord entre el Col·legi de Notaris de Catalunya i la Subdirecció General d'Arxius i Gestió Documental de la Generalitat, determinant que, en els llocs on la situació de l'Arxiu Comarcal i el volum de la documentació ho permeti, els notaris arxivers podran continuar dipositant en els esmentats arxius comarcals els protocols de més de vint-i-cinc anys i de menys de cent. Durant l'any 2010 han ingressat a l'Arxiu General Intermedi els fons dels districtes següents:

- Abril, 14: Districte del Vendrell, 1984, 47 volums.
- Abril, 20: Districte de Sant Boi de Llobregat, 1981 a 1983, 68 volums.

1.5 Arxiu dels fons de Corredors de Comerç de Catalunya

Traslladat, el gener de 2004, l'arxiu dels corredors de comerç col·legiats de Barcelona i dels seus antecessors (uns 12.500 volums) al dipòsit del carrer Entença de la capital catalana i, el desembre de 2009, el de Girona (4.641 volums; falta el districte d'Arenys) al dipòsit de Molins de Rei, l'any 2010 s'han traslladat els fons dels antics Col·legis de Corredors de Comerç de Lleida i Tarragona.

En efecte, durant la segona quinzena de març de 2010 s'ha concentrat també al dipòsit d'arxiu de Molins de Rei el fons de l'antic Col·legi de Corredors de Lleida (1.209 volums; queden pendents els districtes de Balaguer i la Seu d'Urgell, que tenen poc volum documental). I al final de maig i durant la segona quinzena de novembre i primera de desembre s'han traslladat els fons de Tarragona, molt més quantiosos i provinents de dos dipòsits diferents, la Delegació del Col·legi a la Rambla Nova i la nau de l'empresa GIA, SL, amb un total de més de 7.000 unitats d'instal·lació. Sumats als provinents de Girona, s'han ingressat més de 13.000 volums al dipòsit d'arxiu de Molins de Rei.

Per tant, els fons de corredors de comerç col·legiats i dels seus antecessors, custodiats pel Col·legi de Notaris de Catalunya, superen amb escreix els 25.000 volums. I cal dir, encara, que es tracta d'un fons obert, ja que es poden continuar ingressant els llibres registre produïts per aquells corredors de comerç que segueien en actiu en el moment de la fusió l'any 2000 i que, per això, no es trobaven dipositats en els arxius dels seus antics col·legis:

- Març: Col·legi de Corredors de Comerç de Lleida, 1.209 volums.
- Maig: Col·legi de Corredors de Comerç de Tarragona. Dipòsit de la Rambla Nova, 1.445 volums.
- Novembre-desembre: Col·legi de Corredors de Comerç de Tarragona. Dipòsit de l'empresa GIA, SL, 5.312 volums i 473 contenidors.

2. CONSERVACIÓ DELS PROTOCOLS

2.1 Manteniment de suports

S'han dut a terme les tasques pròpies de manteniment de les unitats d'instal·lació, tant de les capses com de les carpetes que protegeixen els volums, amb una actuació preferent en tot cas sobre els protocols del segle XIX anteriors a l'any 1862, que han estat objecte de descripció durant aquest període. D'igual manera, s'ha potenciat la retolació dels protocols del segle XVIII, iniciada l'any anterior amb el sistema que s'ha considerat més adequat.

2.2 Enquadernació de protocols del segle XX

S'ha prosseguit la tasca de reparació de les enquadernacions i, en tot cas, de restauració dels protocols del segle XX, de notaris i anys diversos, amb una xifra similar als exercicis anteriors:

- 48 protocols.

2.3 Restauració de protocols

Igualment, s'ha continuat la línia de restauració progressiva dels volums històrics més malmesos. Com ja s'apuntava en la memòria de 2005, en el seu moment s'optà per fer tots els protocols de l'Escrivania de Marina, per les raons que s'hi exposaven, per bé que també cal afegir-hi alguns protocols generals en mal estat:

- 7 protocols de l'Escrivania de Marina i 1 protocol del segle XIX.

2.4 Restauració de pergamins

Iniciada l'any anterior la tasca de nova catalogació de la col·lecció de 1.700 pergamins de l'Arxiu Històric, per tal de dotar-la d'una organització més coherent i d'un nivell de descripció més aprofundit, durant el 2010 s'ha iniciat la tasca de restauració d'aquells pergamins que necessitaven d'un tractament de reforç i aplanament que permetés la seva ubicació en els nous armaris arxivadors que es volen adquirir:

- 23 pergamins dels segles XIII-XIV, del centenar i mig previstos fins al 1500.

2.5 Digitalització

Signat al final de 2006 amb Artyplan Document el projecte de digitalització i microfilmació dels registres medievals de l'Arxiu Històric i iniciats els treballs de manera sistemàtica el gener de 2007, durant el 2010, talment com en els anys anteriors, s'han acomplert amb escreix les previsions i, d'aquesta manera, s'han digitalitzat i tractat:

- 193.657 imatges, corresponents a 874 registres.

2.6 Instal·lacions d'arxiu

Canviat l'any 2006 el maquinari de climatització dels dipòsits de l'Arxiu Històric i Intermedi, durant el 2010 se n'ha continuat controlant el rendiment, mercès als sensors de control o termohigrògrafs i mitjançant lectures automàtiques periòdiques dels paràmetres de temperatura i d'humitat, bàsics per a la conservació òptima dels fons documentals.

3. ORGANITZACIÓ I TRACTAMENT DE LA DOCUMENTACIÓ

3.1 Classificació i ordenació dels fons

S'han dut a terme les tasques pròpies de tractament i d'organització dels fons documentals ingressats a l'arxiu:

- Revisió, neteja (fotocòpies, grapes, clips...) i ordenació dels protocols de l'any 1984, amb 89 notaris i 1.265 volums.

Igualment, s'han ordenat els protocols de protestos del districte de Barcelona ingressats a l'arxiu:

- Ordenació cronològica (1984) i alfabètica (de notaris).

En darrer terme, s'ha organitzat i s'ha dotat d'un mètode arxivístic coherent el fons intern, petit però important, de les relacions de transferència de protocols (protocol general i pliques: sistema cronològic i alfabètic de notaris; protestos: sistema alfabètic i cronològic) i modificacions d'escriptures (sistema cronològic):

- Classificació i ordenació de les sèries de relacions de transferència i de modificacions d'escriptures de l'Arxiu General del Districte, de l'any 1984.

3.2 Descripció dels fons

Continuant amb el projecte patrocinat per la Fundació Noguera, d'elaboració del nou inventari dels protocols de l'arxiu, enguany s'han dut a terme les tasques següents:

- Finalització de les tasques de descripció dels protocols del segle XIX fins al 1862 inclòs, any de la promulgació de la Llei orgànica del notariat — que suposà el naixement del notariat contemporani — i que tancaria el període cronològic a incloure en el primer volum d'inventari d'aquesta centúria (1801-1862). Malgrat l'elevat nombre de protocols, la pràctica notarial es troba ja molt més sistematitzada i això permet la simplificació de la fitxa descriptiva.
- Informatització dels fitxers manuals, amb l'elaboració dels índexs i la revisió de l'inventari.
- Inici de l'arranjament físic de les unitats d'instal·lació, ara ja no posades en capsas, perquè presentin unes millors condicions tant de conservació com de recerca, tasca que consisteix bàsicament en una nova ordenació dels notaris i en la neteja dels volums.

En un altre ordre, en relació amb el tractament arxivístic del fons de corredors de comerç, d'una banda, s'ha continuat la descripció dels llibres registre de l'antic Col·legi de Barcelona, d'acord amb l'inventari informatitzat, i s'ha assolit la xifra de gairebé 4.000 llibres registre inventariats. I, d'una altra, alhora que anaven ingressant els fons dels Col·legis de Corre-

dors de Girona, Lleida i Tarragona, s'ha procedit a descriure la seva documentació a nivell més sumari, amb l'objectiu de garantir la localització dels volums de cara a la gestió de les certificacions, i en espera d'una posterior descripció seguint el model emprat per als llibres registre de l'antic Col·legi de Barcelona.

En tercer lloc, finalment, s'ha continuat també la tasca de catalogació de la col·lecció de pergamins, integrada per unes 1.700 unitats dels segles XII al XVII. En el decurs de l'any s'ha enllestit la descripció dels pergamins fins al 1500, amb un total d'uns set-cents cinquanta documents, que integraran el primer volum a editar. De manera paral·lela, s'ha dut a terme una recerca sobre la història dels productors, especialment la família dels marquesos d'Aguilar, com també una història arxivística de la col·lecció. Resten pendents les tasques preparatòries per a l'edició del catàleg, consistents sobretot en els estudis de la tradició i la tipologia documental i la confecció dels índexs corresponents.

4. COMUNICACIÓ I DIFUSIÓ DELS FONS

4.1 Servei a la sala de consulta

Aquesta és, sens dubte, la finalitat última del conjunt de tasques desenvolupades a l'arxiu i, alhora, la que ocupa més dedicació i atenció quotidiana. Amb un nivell de consulta creixent, d'acord amb l'extraordinària importància de la documentació que s'hi custodia, les xifres totals d'usuaris i de consultes o volums servits situen el nostre centre entre els més prestigiosos i visitats del país.

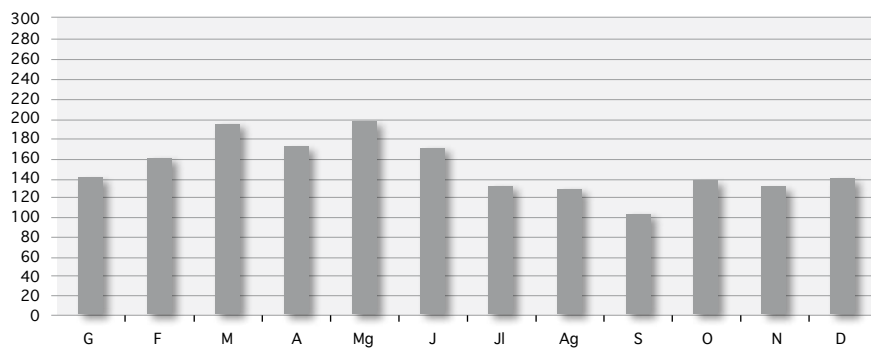
Aquest servei a la sala comporta moltes intervencions puntuals d'ajut, de resolució de dubtes de tot tipus (arxivístics, paleogràfics, diplomàtics, històrics...) i d'assessorament bibliogràfic o documental:

- S'han realitzat un total de 10.302 consultes per part de 1.902 usuaris, amb un descens puntual respecte dels anys anteriors, que no significa tanmateix altra cosa que un assentament, derivat precisament dels forts increments produïts en els últims exercicis.

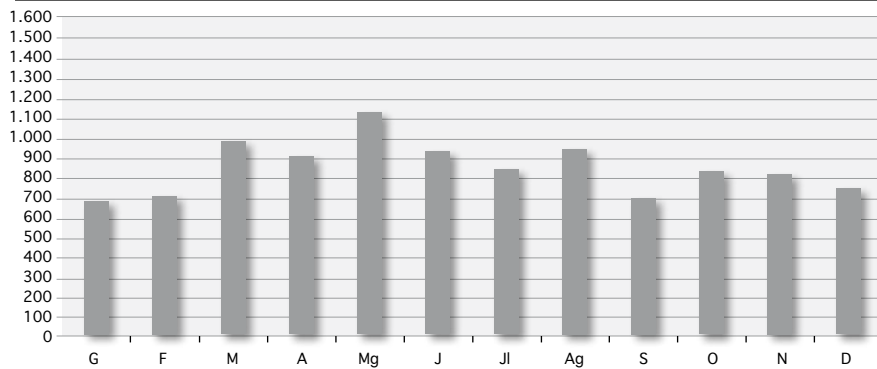
ESTADÍSTICA D'USUARIS I CONSULTES, ANY 2010

	Dies	Usuaris	Volums	Mitjana diària usuaris	Mitjana diària volums
Gener	19	148	693	7,79	36,47
Febrer	20	162	715	8,1	35,75
Març	23	198	990	8,61	43,04
Abril	20	179	904	8,95	45,20
Maig	20	199	1.132	9,95	56,60
Juny	21	172	931	8,19	44,33
Juliol	22	172	846	7,82	38,45
Agost	22	136	966	6,18	43,91
Setembre	21	112	702	5,33	33,43
Octubre	20	141	834	7,05	41,70
Novembre	21	136	828	6,48	39,43
Desembre	21	147	761	7	36,24
Total	250	1.902	10.302	7,61	41,21

USUARIS

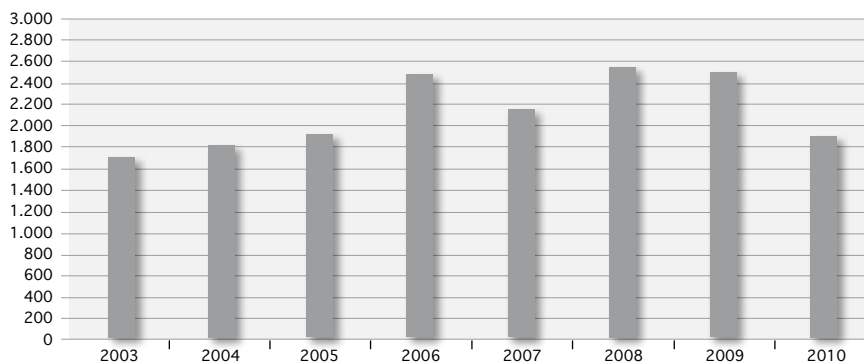
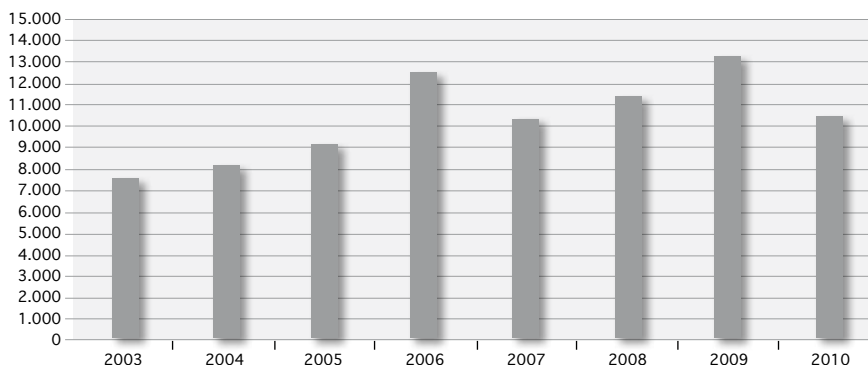
VOLUMS

EVOLUCIÓ DE L'ESTADÍSTICA D'USUARIS I CONSULTES: 2003-2010

	Dies	Usuaris	Volums	Mitjana usuaris	Mitjana volums
2003 (*)	94	653	2.895	6,95	30,80
2004	251	1.809	8.102	7,21	32,28
2005	248	1.920	9.022	7,74	36,38
2006	246	2.485	12.501	10,10	50,82
2007	248	2.166	10.222	8,73	41,22
2008	250	2.573	11.396	10,29	45,58
2009	249	2.529	13.160	10,16	52,85
2010	250	1.902	10.302	7,61	41,21

(*) De l'any 2003, només es disposa de dades a partir del mes d'agost. Per tant, les gràfiques d'aquest any s'han confeccionat amb les mitjanes.

USUARIS**VOLUMS**

Respecte a les característiques bàsiques dels usuaris, d'acord amb una enquesta realitzada en el decurs de l'any, es poden remarcar els trets següents:

- La meitat dels investigadors provenen de la ciutat de Barcelona i, un 20%, de la seva àrea metropolitana. De la resta de l'Estat espanyol han visitat l'arxiu vuit persones (4%), i onze de l'estranger (5%).
- Gairebé el 90% dels usuaris han cursat estudis superiors.
- El sector professional al qual pertanyen és força variat, per bé que predominen els investigadors de caire general (grup nodrit sobretot pels genealogistes), els historiadors, els professionals liberals, els professors universitaris i altres (professors no universitaris, estudiants...).
- La franja d'edat predominant dels usuaris se situa entre els 46 i els 55 anys (27%), seguida de la immediatament anterior, entre els 36 i els 45 anys (19%), i la posterior, entre els 56 i els 65 anys (17%). Els jubilats representen gairebé el 14% i els menors de 25 anys el 5%.
- Més de la meitat dels investigadors han conegut l'arxiu en la seva etapa de formació i, pel que fa a la resta, la majoria ho ha fet mitjançant altres persones o per la informació facilitada per altres centres d'arxiu.
- El 30% dels usuaris ha visitat l'arxiu per primer cop aquest any. La resta hi té una llarga trajectòria de recerca, amb unes franges predominants dels que hi van des de fa entre 2 i 5 anys i 5 i 10 anys.
- Els investigadors acudeixen a l'arxiu amb una finalitat majoritària d'estudi, de temes ben diversos. Així, hi predominen els treballs sobre genealogies i biografies (23%), seguit molt a prop pels d'història de l'art (22%), història social (17%), història econòmica (16%) o urbanisme (7%). Els estudiosos de qüestions jurídiques, institucionals i del notariat representen gairebé un 6%.
- Igualment, les èpoques d'estudi són molt diverses i abasten tot l'ampli ventall cronològic que ofereix en l'actualitat la documentació notarial, des del final del segle XIII fins a l'inici del segle XX. Predominen els dels segles XIX-XX (43%), seguits tanmateix molt a prop pels del segle XVIII (34%) i segles XVI-XVII (30%). En darrer terme, els medievals representen un 21% del total d'usuaris.
- Finalment, els punts forts de l'arxiu respecte d'altres centres són, per una àmplia majoria, el servei de sala, la mateixa sala de consulta i l'assessorament que se'ls proporciona, mentre que pràcticament l'únic indicat com a millora és el de l'horari.

4.2 Servei indirecte

De manera complementària al servei directe a sala, s'han atès una cinquantena de consultes per correspondència sobre documentació de l'arxiu. I, sobretot, s'ha atès també una quantitat no xifrada, però molt nombrosa, de consultes telefòniques de tipus molt divers: informació sobre situació de protocols de Catalunya, sobre notaris antics, sobre centres d'arxiu, preguntes sobre tipologies notarials, orientacions bibliogràfiques i documentals, ubicació de poblacions dins els districtes i un llarg etcètera.

4.3 Reproduccions

Com a resultat de les investigacions dutes a terme pels usuaris, sempre que l'estat dels registres i protocols ho ha permès, s'ha donat resposta a la seva sol·licitud legítima de reproducció. D'aquesta manera:

- S'han realitzat un total de 6.000 reproduccions del fons documental de l'arxiu.

4.4 Visites comentades

Més enllà de les activitats habituals de tractament, descripció, difusió dels fons i d'atenció als usuaris, també es realitzen a l'arxiu, en el decurs de l'any, freqüents visites comentades per part de facultats o d'escoles universitàries, de personalitats i d'altres grups ben diversos que s'hi interessen. Les visites més significades realitzades l'any 2010 han estat les següents:

- Gener, 21: Universitat de Barcelona, Facultat de Filologia, Dr. Lluís Cifuentes (6 alumnes).
- Març, 1: Universitat de Barcelona, Facultat d'Economia i Empresa, Dr. Lluís Castañeda (15 alumnes).
- Març, 18: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Dr. Josep Hernando (25 alumnes).
- Març, 25: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Dr. Josep Hernando (25 alumnes).
- Març, 27: Curs de Secretariat Jurídic, Col·legi d'Advocats de Barcelona, Sra. M. Rosa Panadès (30 alumnes).
- Maig, 3: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Sr. Hug Palou (6 alumnes).
- Maig, 4: Universitat de Barcelona, Facultat de Dret, Sr. José Alberto Marín (10 alumnes).
- Maig, 12: Curs de Pràctica notarial, Col·legi d'Advocats de Barcelona, Sr. José Alberto Marín (10 alumnes).

- Maig, 12: Visita dels notaris arxiviers dels Arxius Generals de Districte de Catalunya (8 persones).
- Juny, 3: Estudiants de la John Marshall Law School de Chicago (15 alumnes).
- Octubre, 25: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Dra. Eva Serra (15 alumnes).
- Novembre, 17: Curs de Pràctica notarial, Col·legi d'Advocats de Barcelona, Sr. José Alberto Marín (15 alumnes).
- Desembre, 3: Associació Esplai Sanllehy de la Fundació "La Caixa" (15 persones).

4.5 Classes pràctiques

En la línia de connexió ben directa de l'arxiu amb les universitats i altres institucions culturals, prèvia concertació, s'hi imparteixen amb regularitat classes pràctiques de diferents matèries relacionades amb la documentació (metodologia i crítica textual, paleografia i diplomàtica, història, antropologia...). De l'any 2010, remarquem les següents:

- Octubre, 26: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Dr. Jaume Dantí (20 alumnes).
- Curs: Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, Dr. Josep Hernando (45 alumnes).

4.6 Publicacions

L'arxiu, en la seva línia ja tradicional de promoure publicacions de caire històric i jurídic, edita, sota el patrocini de la Fundació Noguera, una prestigiosa revista històrica i institucional, titulada *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, de periodicitat anual:

- Edició del número XXVIII (2010) de la revista *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, publicada pel Col·legi de Notaris de Catalunya i patrocinada per la Fundació Noguera.

A més, en el marc de col·laboració amb altres institucions culturals en l'elaboració i redacció de llibres, articles i treballs relacionats amb la institució notarial, la seva documentació i els arxius de protocols, el 2010 el personal de l'arxiu ha publicat:

- «L'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, del Col·legi de Notaris de Catalunya», *Frontissa. Publicació semestral de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana* (Barcelona), 20 (desembre, 2010), p. 16-17 (Laureà Pagarolas).

- «*Ad bene laborandum. Del treball pagès a la renda feudal (Terrassa, segles X-XII)*», *Terme* (Terrassa), 25 (2010), p. 177-205 (Vicenç Ruiz).

4.7 Col·laboracions

El personal de l'arxiu ha participat en activitats culturals dutes a terme per diferents institucions i, així mateix, ha impartit cursos sobre arxius i documentació notarial. Destaquem:

- *Gestió documental i arxiu a les organitzacions*, en el *Curs de Secretariat Jurídic*, organitzat per l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona, el febrer de 2010 (Laureà Pagarolas).
- *La gestió dels registres electrònics*, curs impartit per l'Associació d'Arxivers de Catalunya, a Barcelona, el setembre de 2010 (Vicenç Ruiz).
- *La documentació notarial, recurs bàsic per a la genealogia*, conferència inaugural del Curs Acadèmic 2010-2011 de la Societat Catalana de Genealogia, HSNV, a Sant Cugat del Vallès, l'octubre de 2010 (Laureà Pagarolas).

Barcelona, maig de 2011